

Maria Korkalainen

FM, äidinkielen ja kirjallisuuden lehtori
väitöstudkija, JYU

Kuva: Anni Korkalainen

Yhdessä kohti ymmärtävää lukutaitoa

Tietotekstien lukupiirit yläkoulussa

Tietotekstit ovat oivallinen maaperä oppiainerajat ylittävälle lukutaitotyölle yläkoulussa. Kun tietotekstien käsittelyyn annetaan aikaa lukuaineen oppitunneilla, päästään harjoittelemaan niin lukemisen osaitaitoja kuin omaksumaan tietosisältöjäkin. Yhteisopettajuudessa toteutettavassa lukupiirimenetelmässä edetään helposti varioitavien lukemisen strategioiden varassa. Jakso vahvistaa minäpystyvyyden kokemusta pitkien tekstien äärellä.

ASIASANAT: tietotekstit, lukupiiri, tekstinymmärtämisen strategiat, yhteisopettajuus

Lukupiiri on yksi antoisimmista kaunokirjallisuuden opetusmenetelmistä kautta aikojen. Yhdessä lukeminen ankkuroi lukuelämyksen ääreen, ja keskusteluissa yksityisestä tulee jaettua. Heikommin lukeneenkin tietoaукот tulee täydennettyä piiriin osallisuudessa, kun keskusteluun on mahdollista liittyä kysymyksin. Lukupiirissä käytetään analyysin käsitteistöä, ymmärrys luetusta syvenee ja tekstin yhteys maailmaan hahmotuu. Samalla syntyy luoke yhteisö. (Esim. Ahola, 2013; Kantonen, 2013; Tuovila, 2020.)

Viimeisin PISA-tutkimus todistaa muutoksesta, joka on nähty myös luokkahuoneissa: Nuorista yhä useampi suoriutuu lukemisen tehtävistä heikosti. Kun yhteiskunnassa selviytymisen kannalta olennainen asiatekstien lukutaito rapistuu, nuoren syrjäytymisriski on merkittävä. (Ks. Leino ym., 2019, s. 22–24, 122–

123.) Jotta peruslukutaito vahvistuisi, kannattaa pedagogisesti hyväksi todettua lukupiirimenetelmää soveltaa myös tietotekstien käsittelyyn.

Peruskouluopetus voi antaa tehokkaat välineet tietotekstin pilkkomiseksi. Ymmärtävää lukemista helpottavien tekstinymmärtämisen strategioiden pitkäjänteinen harjoittaminen ei mahdu kuitenkaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärään. Luontevinta lukemista on harjoitella lukuaineiden oppisisältöjen parissa. Tällöin osa

tietyn aineen oppitunneista valjastetaan strategiseen lukutaitotyöhön säännöllisellä, noin lukukauden kestäväällä lukupiirityöskentelyllä, jossa lukutaito-opettaja ja aineenopettaja työskentelevät yhdessä oppilaiden kanssa. Lukutaito-opettajana voi toimia äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja, erityisopettaja tai yhteinäiskoulun luokanopettaja.

Kuva 1. Tietotekstien lukupiiri purkautuu välillä työpareiksi.

Kun asiapitoiseen lukemiseen kahlataan käsikkäin ja vahvassa ohjauksessa, pitkiin tekstihin tarttuminen helpottuu ja tietoa opitaan jäsentämään ymmärtämiseen asti.

Tietotekstien lukupiirit yhteisopettajuusmenetelmänä

Tietotekstien lukupiirit on yhteisopettajuudessa toteutettava pedagoginen malli, jota olemme kokeilleet ja kehittäneet 7.-luokkalaisten kanssa savolaisessa yläkoulussa vuodesta 2021. Lukupiireissä on sovellettu lukemisen strategioita kulloinkin opiskeltavaan asiatekstiin esimerkiksi biologiassa, maantiedossa ja historiassa, yhden oppitunnin verran viikossa, yhden lukukauden ajan. Lukupiiritunteja mahtuu yhdelle luokalle lukukauteen noin 15.

Viikoittaisen lukupiiritunnin opetustekstistä on vastannut aineenopettaja opetussuunnitelman mukaisesti. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana olen puolestani ohjannut strategisesti tekstin sisään - aiheen ennakkoinnista tiedon jäsentämiseen. Kunkin strategian alla on hyödynnetty erilaisia lukemisen apukeinoja, jotka valitaan ennalta aineenopettajakollegan tai oppilaiden kanssa. Näin tietotekstien lukupiiri etenee sekä lukuaineen että äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelman suunnassa.

Lukupiiritunti on pyritty järjestämään jokaiselle 7. luokalle ensimmäisen lukukauden aikana. Lisäoppituntia ei toteutus vaadi: menetelmästä kiinnostunut lukuaineen opettaja muuntaa yhden viikoittaisen oppituntinsa tekstilähtöiseksi. Lukupiiriin oppiaine voi valikoitua motivoituneen työpari-ryhmän kautta. Molemmipuolinen kiinnostus oppiaineiden antiin luo innostavan ilmapiiriin, jossa myös aikuiset ovat oppimassa uutta.

Lukupiirimenetelmän vakiinnuttamista koulussamme on auttanut oppimisen tuen muutos: yhdessä pidettyjä tunteja on mahdollista pitää

yleisenä tukiopetuksena, joka on yksi ryhmäkohtaisen tuen muodoista. Lukuaineen oppitunnille osallistuvan lukutaito-opettajan ohjaus on tarjolla jokaiselle. (OPH, 2025.)

Tietotekstien lukupiiristä tulee vuosittain hyvää palautetta. Nuoret kertovat oppineensa esimerkiksi korostusmerkintöjen idean sekä erilaisia muistiinpanomalleja. Lukupiirissä opiskelleet nuoret ovat menestyneet oppiaineen koenäytöissä hieman verrokkiryhmää paremmin. Taidot näkyvät myös muissa oppiaineissa: kun oppilaita pyydetään laatimaan muistiinpanot itsenäisesti, he pääsevät alkuun helpommin. Toistuvasti lukupiirin loppupalautteissa sanotaan, että yhdessä lukeminen on ollut mukavaa.

Seuraavassa avaan tietotekstien lukupiirimallin tarkemmin, alkukeskustelusta toteutukseen. Lukupiirin opettajatoimijoita nimitän *lukutaito-opettajaksi* ja *aineenopettajaksi*, ja *lukemisen strategioita* pidän yhtäläisesti *tekstinymmärtämisen strategioina*.

Työparin alkukeskustelu: tietotekstin asema opetuksessa

Kun lukutaito-opettaja ja aineenopettaja aloittavat lukupiirituntien suunnittelun, aineenopettaja hyväksyy yhden viikoittaisen oppituntinsa tekstilähtöisyyden. Aineenopettajalle voi tulla yllätyksenä, että 45-minuuttisen oppitunnin saa helposti kulumaan vain yhteen tietotekstiin syventymällä. Opiskeltava teksti valitaan lukuaineen jaksosuunnitelman mukaan, ja se voi olla oppikirja-artikkeli tai aikakauslehden tietoaartikkeli, painetussa tai sähköisessä muodossa.

Suunnittelun alkuun on työparin hyvä keskustella tietotekstin roolista oppiaineessa. Mitä opetussuunnitelma sanoo teksteistä ja niiden tulkinnasta? Esimerkiksi biologian ja maantieteen opetussuunnitelmissa tekstitaitoihin ja lukemisen tehtäviin ei viitata suoraan, mutta "tutkimuksellisuus", "geomedia" tai pelkkä "tiedon-

hankinta" pitävät sisällään oletuksia erilaisista lukutaidoista (OPH, 2014, 379–388). Fysiikassa ja kemiassa ohjataan puolestaan "käsitteiden omaksumiseen ja ymmärtämiseen" tai korostetaan "kriittisen tiedonhankinnan" taitoja (mt. 390–391, 395–396). Historia operoikin jo läh-
tökohtaisesti tekstien maailmassa; sen ops-kirjaus korostaa "historian tekstitaitoja" sekä nostaa esiin "lukemisen" yhtenä päättöarvioinnin kriteereistä (mt. 415, 417/T3: "Oppilas osaa lukea ja tulkita erilaisia lähteitä", kursivointi kirjoittajan).

Työparin kanssa on syytä reflektoida, millainen rooli tekstillä ylipäättään on oppimisprosessissa – varsin pitkälti "toiminnallisuuteen" ja "kokemuksellisuuteen" kannustavissa opetussuunnitelmissa. Miten oppikirjaa hyödynnetään? Millaisia tietoartikkeleita tai tieteellisiä tekstejä oppilaille jaetaan? Entä millaisia tekstejä opettajat itse lukevat ja kuinka usein? Mitä he pitävät "hyvänä tietotekstinä"? Milloin sellaisen lukemisen sujuu ja miksi?

Jokaista yksittäistä oppiainetta koskee laaja-alaisista sisällöistä monilukutaidon tavoitteisto. Opiskelu saa ja sen tulisikin olla useammin tekstilähtöistä. Lisäksi laaja-alaista osaamista voi kehittää mielekkäästi oppiainerajat ylittäväs-
sä yhteistyössä. (Ks. mt. 283.)

Paitsi opetussuunnitelmapohjaa, opettajien on hyvä luodata omia oletuksiaan. Yläkoulun aloittavien nuorten oletetaan usein osaavan lukea sujuvasti. Tämän lukutaito-oletuksen varassa annetaan kotitehtäväksi lukuläksyjä. Mikäli taitoja tietotekstin avaamiseen ei kuitenkaan ole, oppilas ei kykene omin neuvoin keskittymään tekstiin, jäsentämään sen tietoinesta – saati tulkitsemaan sitä kriittisesti.

Tietotekstien lukupiireissä kirkastetaan lukemisen tehtävää tiedon omaksumisena, opiskeluna. *Opiskelulukeminen* merkitsee "lukustrategioiden käyttöä tekstin merkitysten poimimisessa" (Kauppinen, 2010, 181). 'Tekstin

merkitykset' tulee pystyä 'poimimaan', mikäli tarkoituksena on omaksua tietoa – eli ymmärtää lukemaansa.

Lukemisen strategiat ovat tekstin ymmärtämisen työssä hyväksi todettu, laaja-alainen metakognitiivinen työvälineistö, joka sopii kaikkien koulun edustamien tiedonalojen merkitysten poimintaprosessiin. Lukutaitoa, lukemisen *taitoa* ja osataitoja, on mahdollista harjaannuttaa. (Ks. Hall, 2012, 240.)

Lukupiiritunnin rakenne: tekstinymmärtämisen strategiat

Äidinkielen ja kirjallisuuden yläkouluoppimäärän opetussuunnitelmassa korostuu strateginen lukeminen: "Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat *tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot*". Oppiaineen työtavat tulisi valita niin, että "*luetun ymmärtämisen strategioiden hallinta vahvistuu*". (OPH, 2014, 288; kursivoinnit kirjoittajan.) Tekstien tulkitsemisen kohdalla tavoitteena on "ohjata oppilasta *kehittämään tekstien ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita*" (mt. 290). Sisältöalue S2 ei konkretisoi tavoitteita enempää: "*Syvennetään tekstin ymmärtämisen strategioita ja seurataan lukutaidon kehittymistä.*" (Mt. 291.)

Tekstinymmärtämisen strategioiden – ja yllä mainittujen strategiusten *taitojen* – harjoittelemisen sopii yläkoulun yhteisen lukutaitopedagogiikan keskiöön, sillä ne ovat jaettavaa maaperää kaiken tiedonalakohtaisen sisällön omaksumisessa.

Käytännönläheisesti lukemisen strategioihin *taitoina* johdattaa esimerkiksi Turun yliopiston Minästä ja kielestä kiinni -hankkeen tuottama ohjeistus kielitietoiseen perusopetukseen (Alisaari ym., 2020). Strategian sanoitus koostuu verbeistä tai verbikantaisista teonnimisistä. Ne näyttävät yksiselitteisesti, että lukemisessa on

kyse aktiivisesta toiminnasta ja harjoiteltavista osataidoista. Olen soveltanut näitä oppikirjatekstin avaamiseen räätälöityjä strategioita tietotekstien lukupiiri-malliin seuraavasti:

Strategiakaava näyttää lukemisen prosessina, jossa herätellään pohjatiedot, tutustutaan tekstiin ja syvennytään siihen. Saadut tiedot jäsennetään ja lopuksi kerrataan. Tietotekstien lukupiirissä kaikki tai valitut vaiheet käydään läpi vuorovaikutuksessa ja keskustellen.

Selkeä, perinteinen ja yleistettävissä oleva kaava palvelee suunnittelutyötä aineenopettajakollegan kanssa. Lukemisen strategiat ovatkin parhaimmillaan kielitietoisen koulun henkilöstön jakamaa yhteistä pedagogista sanastoa (ks. OPH, 2021, s. 35). Kun lukemisen osatehtäviin viitataan yhtäläisillä termeillä yli oppiainerajojen, se helpottaa myös oppilaiden orientoimista lukemisen tehtäviin.

Kaavan avulla opettajien yhteissuunnittelu voi edetä vaihe vaiheelta:

Tietotekstien lukupiirit: opiskelulukemisen kaava

1. ENNAKOINTIA

- o Peruskysymykset
- o Keskustelu -> pohjatietojen kerääminen

2. SILMÄILYÄ

- o Silmäilypalaute

3. SYVENTÄVÄ LUKEMINEN

- o Valittu lukutapa
- o Korostusmerkinnät

4. TIEDON JÄSENTÄMINEN

- o Tiedonmuodostuskeskustelu
- o Muistiinpanot (eri mallit)

5. KERTAAMINEN

- o Yhteenvetoa: Mitä uutta opittiin?

Kuva 2. Opiskelulukemisen peruskaava: Lukemisen strategiat, painettu teksti (vrt. Alisaari ym., 2020).

Tietotekstien lukupiirit: sähköisen tekstin lukustrategiat

1. ENNAKOINTIA

- o Peruskysymykset
- o Hakusanan/hakulauseen muotoilu

2. SELAILUA JA PÄÄTÖS

- o Lähteiden vertailua ja arviointia
- o Lähteen valinta ja päätös

3. SILMÄILYÄ

- o Tekstin kokonaisuuden hahmottaminen

4. SYVENTÄVÄ LUKEMINEN

5. TIEDON JÄSENTÄMINEN

- o Muistiinpanot: malli?

6. KERTAAMINEN

- o Yhteenvetoa

Kuva 3. Lukemisen strategiat, sähköinen teksti.

Minkä muotoinen teksti on soveltuvin käsillä olevan aiheen opiskeluun? Miten aihetta *ennakoidaan*, ja kumpi opettajista vetää ennakointihetken keskustelun? Mitä *silmäillään* ja miten silmäilypalaute hyödynnetään? Miten tällä kertaa toteutetaan *syventyvä lukeminen*? Miten uusi tieto *jäsennetään*? Minkä malliset muistiinpanot on tarkoitus laatia?

Lukemisen strategioista siirrytään opiskelustrategioihin, kun kaavaa jatketaan tiedon soveltamisella (ks. esim. Alisaari ym., 2020, s. 170). Tiedon soveltamisesta vastaa aineenopettaja omilla oppitunneillaan.

Kun opiskeltava aines on sähköisessä muodossa, tarvitsee lukija lisää strategioita. Mikäli lukupiiri alkaa tiedonhausta, pitää ensin *selailla* sopivaa tietolähdettä. Selailuun kytkeytyvät myös *arvioinnin* ja *vertailun* strategiat, joiden avulla voidaan valita luettava teksti. *Päätös* on keskeinen ymmärtävän lukemisen strategia sähköisen tekstin lukijalle:

syventyvä lukeminen ja tekstin ymmärtämisen prosessin jatkuminen edellyttää strategista päättöstä pysyä valitun tekstin äärellä.

Jokaisella lukupiiritunnilla on lähtökohtaisesti tarkoitus käydä läpi kokonainen teksti. Näin hahmottuu, miten tieto muodostuu lukemisen prosessin myötä vaihe vaiheelta, ja lopulta syntyy ymmärrystä. Omilla lukupiiritunneillamme on esimerkiksi oivallettu, miten syventävän lukemisen aikana tehdyt korostusmerkinnät – avainsanat, tärkeimmiksi valitut seikat sekä asioiden väliset kytkökset – muuntuvat muistiinpanoiksi. Lopun tiedonmuodostuskeskustelussa on päästy huikeisiin kalajuttuihin, joihin yhtäkkiä muillakin kuin kalastuksen harrastajilla on pääsy – juuri opiskellun käsitteistön avulla.

Lukupiirin oppimisympäristö: asetelma ja välineistö

Lukupiirin muoto on kehä, ympyrä. Se on syntynyt luonnostaan jo lukijuuden eksklusiivisuudesta: alun perin lukutaito on ollut yhteisössä vain yksittäisillä yksilöillä, ja toisten on täytynyt tulla kuulolle, "sanankuuloon", opetettavaksi. (Ks.

esim. Laine 2018, s. 23). Lukupiirissä yhteisen tekstin äärellä jaetaan tasavertaisesti tietoa ja kokemuksia, neuvotellaan tulkinnoista ja uusinnetaan osallisuutta.

Kun luokan pöydät järjestetään kehämuotoon, piiri toteutuu sanan varsinaisessa merkityksessä. Asetelma on tärkeä, sillä se kokoaa toimivat kehot tasavertaiseen asemaan suhteessa toisiinsa. Ihannetilanteessa myös opettajat valitsevat paikkansa piiristä ja asettuvat oppijoiksi, tutkimaan tekstiä. Tietenkin lukutaito-opettajan tulee olla näyttämässä myös yhteisiä ohjeita ja osoittamassa tekstin yksityiskohtia, jolloin U:n muotoon rakennettu pöytäjärjestys toimii myös. Aineenopettaja sen sijaan voi ottaa paikkansa ringistä ja toimia asiantuntijana omalla vuorollaan.

Lukutunnille apuvälineistöä tarvitaan vähän: oppilailla on oppikirja, vihko, lyijykynä ja pyyhke. Jos laaditaan kaaviomuistiinpanoja, esille varataan puuvärikynät; jos luvassa on sähköisen tekstin käsittely, läppärit.

Lukutaito-opettajana olen laatinut tunnille kaksi diaa: vityysdian ja ohjedian. Vityysdia pal-

Kuva 4. Lukupiirin pöytäjärjestys biologian luokassa.

BI 7AB, 12.-13.9. / 4. t., Mirkku & Maria

 TIETOTEKSTIEN LUKUPIIRIT,
ASKEL 4:

OPIKSELLAAN
BIOLOGIAN OPPIKIRJASTA

MUISTIINPANOT: OMA MALLI JA TOTEUTUS

TEKSTI:

4.2 Vesikasvit (s. 44–45)

Kuva 5. Lukupiirioppitunnin viritysdia näyttää tunnin taitotavoitteen sekä opeteltavan tietotekstin.

MUISTIINPANOT: OMA MALLI JA TOTEUTUS

- 1. ENNAKOINTIA**
- 2. SILMÄILYÄ**
Silmäilypalaute
- 3. SYVENTYVÄ LUKEMINEN**
Lukuparit ja korostusmerkinnät.
- 4. KESKUSTELUA**
Miten tiedon voisi jäsentää? ->
Oma ratkaisu muistiinpanojen mallista
- 5. MUISTIINPANOJEN TOTEUTTAMINEN!**

Kuva 6. Lukupiirioppitunnin ohjedia näyttää tämänkertaisen opiskelulukemisen prosessin strategioina ja apukeinoina.

velee aiheen ennakkointia. Se on otsikoitu tekstin ymmärtämisen strategiaan liittyvän oppimistavoitteen mukaisesti, ja alla näkyy tunnille valittu opiskeluteksti. Ohjedia näyttää opiskelulukemisen prosessin, jota tällä tunnilla seurataan (kuva 6).

Apukeinoilla kohti itseohjautuvaa lukijuutta

Lukupiiritunnilla ohjaus etenee kysellen ja oppilaiden ehdotuksia myötäillen. Jakson edetessä oppilaat toimivat yhä itseohjautuvammin.

Lukemisen strategioita konkretisoidaan joka tunti vaihtelevilla menetelmillä ja apukeinoilla. Näin houkutellaan esiin oppilaiden omaa toimijuutta. Lukutaitoa kutsutaan opettajien ohjauspuheella ja oppilaiden välisellä vuorovaikutuksella, esineillä ja kehoilla.

Seuraavassa lista strategiakohtaisista apukeinoista, joita olemme varioineet:

1) Ennakointi

- a) Kysymysten tekeminen (oppilas – oppilas, opettajat – oppilaat)
- b) Pohjatietojen kirjaaminen

2) Silmäily

- a) Silmäilypalaute: parikeskustelu tekstin äärellä
- b) Opettajan kysymykset, esim. kehoitus kertoa havainnoista
- c) Lukusopimus suullisesti tai kirjallisena, luokan kesken tai parin kanssa: valitaan sopiva syventyvän lukemisen keino

3) Syventävä lukeminen

- a) Vuoroluku luokkapiirinä/pikkupiireinä
- b) Pariluenta
- c) Lukupaikan valinta
- d) Kappalekohtainen lukeminen ja kuittausruudut, joihin yksittäinen luettu tekstikappale kuitataan
- e) Kappalekohtainen kyseleminen ja kuittausruudut, joihin kysymys-vastaus-pari kuitataan
- f) Kappalekohtainen korostusmerkintöjen tekeminen, valitaan tapa:
 - alleviivaaminen
 - marginaalimerkinnot/laputus
 - avainsanojen poimiminen vihkoon
 - uusien/vieraiden sanojen selventäminen

4) Tiedon jäsentäminen

- a) Tiedonmuodostuskeskustelua -> muistiinpanojen muoto: Lista, kartta, prosessikaavio, vertailija...?

- b) Korostusmerkittyjen seikkojen poimiminen ja muokkaaminen osaksi valittua muistiinpanomallia

5) Kertaaminen

- a) Tiedonmuodostuskeskustelua: mitä opittiin?
- b) Testikysymysten laatiminen parille
- c) Vapaata keskustelua aiheesta (tiedonalan käsitteistö käytössä)

Koko lukupiiritunnin voi pitää yhteisenä hetkenä, strategian vaiheesta toiseen vuoroin jutellen yhdessä tai kaksin ja vuoroin tekstin ääreen hiljentyen. Lukupiirijakson edetessä käydään yhdessä läpi enää kenties uuden tekstin ennakointi ja silmäily, ja syventyvän lukemisen vaiheeseen siirrytään ennalta sovittujen pikkupiirien kanssa, omiin lukusoppiin. Tähän vaiheeseen johdattaa kuitenkin lukusopimus, jossa sovitaan syventyvän lukemisen tauotuksesta ja apukeinoista. Lukusopimuksen voi tehdä kirjallisesti sopien, mutta se voi kuulua lopulta myös näin:

- Luetaan ihan hiljaa jooko.
- Joo.

Syventymisen jälkeen palataan kehälle ja pohditaan hetki, miten luettu tieto kannattaisi jäsentää tai visualisoida. Yhdessä käydään myös lyhyesti aineenopettajan vetämä tiedonmuodostuskeskustelu. Kun alan asiantuntija kyselee luetusta nuorilta käyttäen tiedonalan käsitteitä, hän kutsuu samalla heitä nimeämään maailman asioita tiedonalan kielellä ja validoi tällä tavoin nuorten osallisuutta tietoon. Myös kollegiaalinen uteliaisuus ja ääneen ihmettely on tärkeää: se näyttää nuorille, millä tavoin aikuinen asennoituu uuteen tietoon ja asettuu oppimaan.

Lukemisen tehtävien parissa ei pidetä kiirettä. Mikäli aineenopettaja on suunnitellut seuraavaksi retki- tai tutkimustunnin, muistiinpanojen viimeistelemisen voi jättää kotitehtäväksi.

Ensimmäiset lukupiiritunnit etenevät vahvan ohjauspuheen varassa, kysellen ja oppilaiden ehdotuksia hyväksyen myötäillen. Vähitellen ohjauspuhe vähenee ja oppilaat alkavat toimia itseohjautuvammin. Kun kompetenssi kasvaa, autonomia lisääntyy: oppilaat alkavat soveltaa itselleen mieluisia lukemisen strategioita sekä sopivia apukeinoja opiskeltavana olevaan tekstiin. (Vrt. Aro & Torppa, 2020.) Valinnat voidaan tehdä näkyväksi kirjallisilla lukusopimuksilla tai äidinkielen tunneille jäävillä itsearvioinneilla.

Pedagogisena näkemyksenä tietotekstien lukupiirissä on tuottaa onnistumisen kokemusta ja siten vahvistaa oppilaan minäpystyvyyden tunnetta lukemisen tehtävien parissa. Nuorten omat ehdotukset niin lukustrategian ja apukeinon valinnassa kuin yksittäisen korostusmerkinän kohdalla aina lähtökohtaisesti kelpaavat, koska hyväksyvä pedagogiikka edesauttaa kasvua. Omintakeisetkin valinnat voivat johtaa lukutaitojen tielle. Lopulta ne ovat avaimia yksilölliseen kompetenssiin. (Vrt. Hohti, 2016.)

Parasta lukutaitotyötä tehdään yhdessä

Tietotekstin ymmärtävä lukeminen palvelee jokaisen peruskouluoppiaineen edustaman tiedonalan tavoitteita. Kun tietotekstiin pureudutaan lukuaineessa säännöllisesti pidettävässä lukupiirissä, kehittyvät tiedonalaakohtaiset tekstitaidot sekä äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen keskiössä mainitut tekstinymmärtämisen strategiat. Samalla toteutetaan kielitietoista koulua.

Tietotekstin lukutaito on lopulta pääsyä tietoon. On ihmisoikeus päästä itse valitsemaan, mistä tietoa hankkii ja miten. Tässä maailmanajassa peruskoulun opettajilla on yhä tärkeämpi tehtävä lukutaidon portinvartijoina: me pystymme rakentamaan ja vahvistamaan lukemisen taitoja, avaamaan nuorille ovia eri tiedonaloille ja sitä kautta saattamaan kohti ajattelevaa, oppivaa ja kriittistä lukijuutta. Antoisinta lukutaitotyö-

tä tehdään yhdessä. Yhteisopettajuutta tuleekin resursoida – oli se sitten ryhmäkohtaisen tuen muotona viljeltyjä käytänteitä tai opettajien omaehtoista pedagogista kehittämistyötä.

Lähteet

- Ahola, Suvi (2013). Lukupiirien Suomi: yhteisöllistä lukemista 149 lukupiirissä 2009. Väitöskirja. Helsingin Yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/37960>.
- Alisaari, J., Jäppinen, E. ym. toim. (2020). Strategiat lukemiseen – kuinka oppikirjan kappaleen kanssa toimitaan? Kielestä koppi. Oppimateriaali kielitieteiseen perusopetukseen, s. 157–173. Turun yliopisto. <https://sites.utu.fi/minasta-ja-kielesta-kiinni/wp-content/uploads/sites/179/2021/02/Kielest%C3%A4-koppi-oppimateriaali.pdf>. Viitattu 5.8.2026.
- Aro, T. & Torppa, M. (2020). Luetun ymmärtäminen ja strategiat. Teoksessa Tuovila, S., Kairaluoma, L. ja Majonen, V. (toim.), Luku- ja kirjoitustaidon pedagogiikkaa yläkouluun (s. 19–31). Lapin yliopisto. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64401/LuKi_opas_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 5.8.2026.
- Hall, L. A. (2012). The role of reading identities and reading abilities in students' discussions about texts and comprehension strategies. *Journal of Literacy Research* 44 (3), 239–272. <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/1086296X12445370>.
- Hohti, R. (2016). Classroom matters. Research with children as entanglement. Väitöstutkimus. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/fc63ad70-bde9-4ee0-af5f-2575f870a9b6/content>.
- Kanttonen, A.-M. (2013). Lukupiirit koulujen kirjallisuudenopetuksessa ja niiden soveltaminen lukioon. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201311292693>.
- Kauppinen, M. (2010). Lukemisen linjaukset. Lukutaito ja sen opetus perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelmissa. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/24964/9789513940119.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Laine, T. (2018). Lukeminen – yksityinen vai yhteisöllinen tapahtuma? *Kasvatus & Aika* 12(2) 2018, 21–35. <https://journal.fi/kasvatusjaika/article/view/74128/35927>. Viitattu 5.8.2026.
- Leino, K., Ahonen, A. K., Hienonen, N., Hiitonen, J., Lintuvuori, M., Lähteinen, S., Lämsä, Joni., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Pulkkinen, J., Rautopuro, J., Sirén, M., Vainikainen, M.-P. & Vettentranta, J. (2019). PISA 18. Ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161919/PISA%2018%20ensituloksia%20esite.pdf>.
- OPH (2014). Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.
- OPH (2021). Kansallinen lukutaitostrategia 2030. Lukuliike. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kansallinen_lukutaitostrategia_2030_0.pdf.
- OPH (2025). Perusopetuksen oppimisen tuen käsitteistö. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-oppimisen-tuen-kasitteisto>.
- Tuovila, S. (2020). Lukuintoa lukupiiristä. Teoksessa Tuovila, S., Kairaluoma, L. ja Majonen, V. (toim.), Luku- ja kirjoitustaidon pedagogiikkaa yläkouluun (s. 138–145). Lapin yliopisto. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64401/LuKi_opas_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 5.8.2026.